

**DIE NOOIT-GETROUDE VROU SONDER KINDERS: 'N PASTORAAL
NARRATIEWE BENADERING MET BESONDERE VERWYSING NA
DISKOERSE**

Deur

HILDA MAGDALENE STEYN

Voorgelê vir die vervulling van die vereistes vir die graad

PHILOSOPHIAE DOCTOR

In

PRAKTIESE TEOLOGIE

Met spesialisasie in

PASTORALE GESINSTERAPIE

in die

FAKULTEIT TEOLOGIE

Van die

UNIVERSITEIT VAN PRETORIA

Promotor

PROF. J C MÜLLER

November 2003

WOORDE VAN DANK

'n Besondere woord van erkenning aan die volgende:

- Die drie nooit-getroude vroue wat my genoegsaam vertrou het om hul verhale met my te deel asook diegene van wie se verhale ek fragmente gebruik het.
- Professor Julian Müller van die Universiteit van Pretoria met sy besondere entoesiasme en toewyding aan die Narratiewe Benadering. Dankie vir leiding en ondersteuning wat deurgaans vir my baie beteken het.
- My familie en vriende wat my tydens my studiejare ondersteun en liefgehad het.
- Thea Heckroodt van die Biblioteek wat saam met my opgewonde kon raak en 'n ware reisgenoot was.
- Deon Maree, Henriette Opperman en Heleen Coetzee vir die taal- en tegniese versorging.
- My man, Gerrie, wat vir my vlerke gegee het.
- Ten slotte: SOLI DEO GLORIA

Hierdie studie word opgedra aan die nooit-getroude vroue wat ek ken en wat my geïnspireer het om hierdie studie aan te pak. Die verwondering oor hierdie vroue wat verkies het om nie te trou nie, of wat deur omstandighede verhinder is om te trou, en vervulde gelukkige persone blyk te wees, het hierdie studie geïnspireer. Die voorreg om sulke vroue te ken het die besef gebring dat ook hierin 'n bepaalde geheimenis opgesluit is waarop die antwoord nie in hierdie studie geleë is nie, maar bloot 'n bewusmaking poog te wees van die geheimenis.

OPSOMMING

“The traditional female life course is normative, socialized and supported by the ecology of compulsory marriage and motherhood”. (Allen 1989:116)

Wanneer bogenoemde van naderby beskou word, blyk dit dat die stelling nie meer geldend is vir die tyd waarin ons leef nie. Tog word die nooit-getroude persoon vanaf die vroegste tye met agterdog bejeën en selfs negatiewe eienskappe aan hulle toegeskryf. Die nooit-getroude vroue in die begin van die negentiende eeu is gesien as 'n vrou wat ten minste 'n liggaamlike gebrek moes hê, of 'n verbreekte verlowing moes as rede gegee word vir die ongehude status (Dorsman 1993:14). Dit blyk asof daar nie veel verander het in die huidige tydvak nie, en dat daar steeds 'n misterie is rondom nooit-getroude vroue. Volgens die kerklike diskoers het God dit beplan dat die mens vervulling in mekaar sou vind in die huwelik, tog vind dit as gevolg van die gebrokenheid van hierdie wêreld nie so plaas nie.

In hierdie studie sal aandag gegee word aan die verhale wat nooit-getroudes oor hulself vertel asook verhale uit die literatuur. Dit is 'n poging om onkunde en onbegrip wat bestaan rondom die nooit-getroude vrou te verhelder en om die nooit-getroude wat in nood verkeer aan die hand van die narratiewe metode sodanig te begelei sodat sy 'n gevoel van eiewaarde kan ervaar en haar leefwyse kan sien as 'n alternatiewe leefstyl en nie een wat onaanvaarbaar is in die samelewing nie. Hierdie vroue behoort hulself as sodanig volkome (“complete”) te beleef sodat hulle vrylik kan inskakel in die samelewing.

Die model wat gekies is om hierdie navorsingsreis mee aan te pak is dié van die narratiewe benadering binne die raamwerk van die sosiale konstruksionisme. Die navorser of terapeut gaan saam met die nooit-getroude vrou op reis en sy word dan die mede-navorser of mede-terapeut om dan op hierdie wyse die noodverhaal te omskryf en uiteindelik by 'n nuwe verhaal van hoop uit te kom. Aandag word gegee aan die ontstaan en rol van diskoerse op die identiteit en leefwêreld van die nooit-getroude vrou in die samelewing. Hierdie navorsing loop uiteindelik uit op die ondersoek van die narratiewe benadering as alternatiewe terapeutiese benadering.

Hierdie navorsing maak geen aanspraak op netjies en goed geformuleerde gevolgtrekkings nie, asook nie kitsantwoorde en riglyne om die sogenaamde “probleme” wat hierdie vroue ervaar aan te spreek nie. In hierdie navorsing is die nooit-getroude vrou die vennote of mede-reisigers en diegene wat die nuwe moontlikhede en uitkomst in hul hande hou – die terapeut stel haarself net beskikbaar om te luister, vrae te vra en te ondersteun. Hierdie vroue (en alle mense) word gesien as wesens wat innerlike potensiaal het om sinvol met hul lewens om te gaan. Die doel van die narratiewe terapie is dus bloot om 'n persoon te help om te leef (Louw 1993:38).

Die oogmerk van hierdie studie is nie om nooit-getroud te verhef nie, maar om daarop te wys dat dit 'n legitieme en positiewe alternatief vir vroue kan wees.

SYNOPSIS

“The traditional female life course is normative, socialized and supported by the ecology of compulsory marriage and motherhood”. (Allen 1989:116)

When the above mentioned quotation is studied, it seems that this statement is not valid anymore in the times where we find ourselves in. Unfortunately, singles have been looked upon with curiosity and suspicion. In the beginning of the nineteenth century never-married women were seen as someone with at least some kind of disability or a disastrous engagement to explain the fact that they are not married (Dorsman 1993:14). During modern times it seems that not much has changed with regard to perceptions about never-married women. Although the discourse in the church is that it is God's will that people (men and women) will find fulfillment in each other in marriage, it does not seem to happen because of the broken reality that we find ourselves in.

In this study the focus will be on the stories never-married women tell about themselves as well as stories from literature. It is an effort to address the ignorance and lack of understanding with regard to never-married women. Another aim is to guide never-married women by means of the narrative paradigm to develop their problem-saturated stories of doubt and pain into new stories of hope. These women should see themselves as complete and acceptable in society.

The model that was chosen for the journey is the narrative approach within the social-constructionism paradigm. The researcher or therapist accompanies the never-married woman on the journey. She in turn becomes the co-researcher and the co-therapist. The influence and impact of discourses on the identity and worlds of the never-married woman will form part of this study. The research will culminate in the point where the narrative approach as an alternative therapeutic approach will be discussed.

The research does not in any way claim to have come to any conclusions or truths as found during the research process. There are no easy answers or guidelines to help solve the problems of never-married women. In this research the never-married women are the partners or companions who have the outcomes of this research in their hands. The therapist is there to listen, to ask questions and to support. These women are seen as people with the inner potential to go about their lives with purpose and meaning. The purpose of the narrative approach is to help people to live (Louw 1993:38).

The purpose of this study is not to uplift being never-married as the ultimate way of living, but to show that to be never-married can be a legitimate and positive alternative way of living.

INHOUDSOPGAWE

Woorde van dank	Bladsy iii
Opdrag	iv
Opsomming	v
Synopsis	viii

HOOFSTUK 1

POSISIONERING TEN OPSIGTE VAN DIE NAVORSINGSVERHAAL

	Bladsy
1	Inleiding 2
2	My persoonlike verhaal rondom die navorsing en die keuse van die tema 4
2.1	Hoekom die nooit-getroude vrou sonder kinders? 5
2.2	Hoe sien en beleef ek nooit-getroude vroue as deel van my aksie-verhaal?..... 7
3	Die oogmerk of doel van hierdie studie 9
3.1	Die soeke na meer verhale oor nooit-getroude vroue 9
3.2	Die bestudering van 'n sinvolle terapeutiese benadering 10
4	Die narratiewe benadering 12
4.1	Die ontwikkeling van die narratiewe benadering 12
4.1.1	Die ontstaan 12
4.1.2	Die pioniers 13
4.1.3	Die rol van die kubernetika..... 14
4.1.4	Die narratiewe benadering ontwikkel tot 'n dinamiese en buigbare benadering 19
4.2	Die plek van die narratiewe benadering binne die praktiese teologie 20
4.2.1	Die rol van die narratief binne die pastoraat..... 20
4.2.2	God as deel van die narratief 28
5	Die metodologie van die narratiewe benadering..... 33
5.1	'n Nadere blik op die narratiewe benadering as navorsingsmetode..... 33
5.1.1	Die narratiewe benadering as kwalitatiewe navorsing..... 33
5.1.2	Die empiriese aard van die kwalitatiewe benadering 34
5.1.3	Verskille tussen kwalitatiewe en kwantitatiewe navorsing..... 36

5.1.4	Die rol van geldigheid en betroubaarheid in die kwalitatiewe navorsing	38
5.1.5	Die rol van interpretasie by die kwalitatiewe metode.....	40
5.1.6	Kwalitatiewe verduidelikings	40
5.2	Hoedanig verskil die narratiewe benadering van ander metodes of modelle	41
5.3	Die narratiewe gesprek	45
5.3.1	Gespreksvrae as die belangrikste instrument van die narratiewe benadering	47
5.3.2	Tipes vrae in die narratiewe benadering	48
5.4	Die ABDCE-model	52
6	Omskrywing van begrippe	56
6.1	Nooit-getroude vroue	56
6.2	Die begrip verhaal in die narratiewe benadering.....	57
6.2.1	Tipes verhale	57
6.2.2	Elemente van die verhaal.....	58
6.3	Diskoerse	59
6.3.1	Hoe kom 'n diskoers tot stand?	61
6.3.2	Diskoerse en identiteit.....	63
6.3.3	Taal en diskoers.....	63
6.3.4	Die rol van mag en diskoerse.....	65
6.3.5	Diskoerse en diskoersanalise	65
6.3.6	Slagoffers van diskoerse?.....	66
7	Samevatting.....	67

HOOFSTUK 2

STEMME EN VERHALE UIT MY SPREEKKAMER

	Bladsy
Inleiding.....	68
Susan.....	70
'n Tweede gesprek met Susan.....	80
Thandi.....	84
Lara.....	91
Ten Slotte.....	100

HOOFSTUK 3

NOOIT-GETROUDE STEMME UIT DIE LITERATUUR

	Bladsy
1	Inleiding 101
2	Die plek van 'n literatuurstudie in kwalitatiewe navorsing 104
3	Die huwelik of getroud wees as die teenpool vir nie-getroud wees 105
4	Benaminge vir die nooit-getroude vrou sonder kinders 111
5	Stemme uit die onderskeie vertrekke van die huis van die nooit-getroude 112
5.1	Verhale vanuit die gemeenskap en die breër samelewing 112
5.1.1	Mites rondom die nooit-getroude vrou 119
5.2	Stemme uit die geskiedenis 120
5.3	Stemme in die media oor die nooit-getroude vrou 124
5.3.1	Huidige tendense 124
5.3.2	Vroeëre tendense 127
5.4	Die verhaal van die feministe rondom die nooit-getroude vrou 128
5.5	Die stem van die kerk en dié van die nooit-getroude vrou wanneer hulle oor mekaar praat 129
5.5.1	Hoe sien die nooit-getroude haarself voor God 130
5.5.2	Die vrou en die manlike pastor 132
5.5.3	God as maat vir die nooit-getroude vrou? 135
5.6	Verhale wat nooit-getroudes van hulself vertel, en verhale wat oor en van nooit-getroudes vertel word 136
5.6.1	Onafhanklikheid 136
5.6.2	Is die huwelik die eerste prys? 137
5.6.3	Kind in die oë van die ouers 137
5.6.4	Ambivalensie 138
5.6.5	Rouprosesse 138
5.6.6	Om seker te weet is beter as om te bly wonder 140
5.5.7	Eensaamheid nie noodwendig die grootste struikelblok nie 141

5.6.8	Watter status skryf sy aan haarself toe	142
Bladsy		
5.6.9	Nooit-getroudes word beskryf as selfsugtig.....	143
5.6.10	Die rol van 'n ondersteuningsstelsel vir die nooit-getroude vrou	144
5.6.11	Die nooit-getroude vrou in haar middeljare	145
5.6.12	Die rol van die gesin van herkoms by die nooit-getroude.....	146
5.6.13	Waarom bly vroue ongetroud?	149
5.6.14	Die ouderdom dertig krisis.....	151
5.6.15	Nooit-getroudes kan vasgevang wees tussen verskeie kulture	153
5.6.16	Lewensfasies van die volwasse nooit-getroude	154
5.6.17	Seksualiteit van die nooit-getroude	157
5.6.17.1	Benaderings in die kerk rondom die seksualiteit van die ongetroude	159
5.6.17.2	Seksualiteit in die sosiale sfeer	161
6	Aspekte van belang wanneer met die nooit-getroude in gesprek getree word	164
7	Slot	165

HOOFSTUK 4

DIE NARRATIEWE AS MOONTLIKE BENADERING IN DIE PASTORALE TERAPIE

	Bladsy
1	Inleiding 168
2	Die narratiewe metafoor en sosiale konstruksionisme 170
2.1	Die narratiewe metafoor 170
2.2	Die narratiewe benadering as post-modernistiese benadering 173
2.2.1	Post-modernisme as tydperk wat volg op modernisme 174
2.2.2	Die rol van definisies en algemeen geldende waarhede in 'n post-moderne benadering 176
2.2.3	Die rol van taal in die post-moderne wêreldbeskouing 177
2.2.4	Kenmerke eie aan die benadering van terapeute met 'n post- moderne wêreldbeskouing 178
3	Sosiale konstruksionisme 179
3.1	Sosiale konstruksionisme aan die hand van Burr 180
3.2	Sosiale konstruksionisme soos gesien deur Freedman en Combs 182
4	Die rol van die pastor of terapeut 185
4.1	Inleiding 185
4.2	Die rol of posisionering van die pastor 185
4.3	Die pastor en kliënt as medereisigers 190
4.3.1	Die pastor bly nie onaangeraak nie 191
4.3.2	Die pastor kan nie 'n anonieme posisie inneem nie 192
4.3.3	Die pastor nie die deskundige nie, wel die leier 193
4.3.4	Die pastor kom nie waardevry na die gesprek nie 196
4.3.5	Eerlikheid ten opsigte van die proses 196
4.4	Die rol van die gesprek in die ontmoeting 197
4.4.1	Die rol van die verhaal in die gesprek 197
4.4.2	Die rol van 'die verhaal' in die gesprek 199
4.4.3	Die rol van verbeelding in die gesprek 201
4.4.4	Die rol van luister in die gesprek 201
4.4.5	Die rol van vertel in die gesprek 202

Bladsy	
5	Die rol van taal in die narratiewe benadering 203
5.1	Die taal van die pastor..... 204
5.2	Hoe word taal verstaan? 204
5.3	Taal as konstruksie 205
5.4	Taal en die rol van mag..... 206
5.5	Taal en sosiale konstruksionisme..... 206
6	Die narratiewe benadering as terapeutiese model en metode 210
6.1	Inleiding..... 210
6.2	Die rol van terapie 210
6.3	White en Epston se benadering 212
6.4	Die model en metode van die narratiewe benadering volgens Müller 213
6.4.1	Die model (gespreksagenda) 215
6.4.2	Die metode (gespreksprosedure) 220
6.5	Elemente eie aan die narratiewe terapie 221
6.5.1	“Not knowing”-posisie..... 221
6.5.2	Dekonstruksie 223
6.5.2.1	Vorme van dekonstruksie..... 223
6.5.2.2	Dekonstruksievrae..... 225
6.5.3	Herformulering 226
6.5.4	“Unique outcomes” 228
6.5.5	Eksternalisering..... 233
6.5.5.1	Persoon en probleem word geskei..... 234
6.5.5.2	Die voordele wat eksternalisering inhou..... 235
6.5.5.3	Eksternalisering as terapeutiese metode 236
6.5.6	Grafiese hulpmiddels in die narratiewe benadering..... 237
6.5.6.1	Genogram 238
6.5.6.2	Ekokaart..... 240
6.5.6.3	GFS (graphic family sculpting) 240

Bladsy		
7	Diskoerse en die verhale van nooit-getroude vroue	241
7.1	Algemene diskoerse in die verhale oor nooit-getroudes.....	241
7.2	Die effek van die dominante diskoerse.....	242
7.3	Dekonstruksie van diskoerse	244
7.3.1	Wie en wat hou hierdie diskoerse in stand?	244
7.3.2	Wie baat by hierdie diskoerse?	245
8	Ten slotte	246

HOOFSTUK 5

DIE KLIMAKS EN DIE EINDE VAN DIE NAVORSING

		Bladsy
1	Inleiding.....	247
2	Die navorsingsverhaal bereik 'n klimaks	247
3	Die einde van die verhaal.....	250
4	Refleksie	251
5	Ten slotte	258

“Can we allow millions of women to be unmated and childless, and do nothing about it, or can we develop a civilization in which every woman is allowed the fullness of life...” (Smith 1951:x).